

जगदीश घिमिरेको बर्दी कथा सङ्ग्रहको आलोचनात्मक  
यथार्थवादी पक्षबाट अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय, नेपाली विभाग  
अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम्.ए.) दोस्रो वर्षको दसौँ पत्र (५१०-१) को  
प्रयोजनका निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता

गीता सुवेदी

त्रिभुवन विश्वविद्यालय,

पृथ्वीनारायण क्याम्पस

नेपाली विभाग

पोखरा

२०६९

## शोध निर्देशकको मन्तव्य

जगदीश घिमिरेको बर्दी कथा सङ्ग्रहको आलोचनात्मक यथार्थवादी पक्षबाट अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र गीता सुवेदी (रोल नं. ४५) (२०६३) ले मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्न उहाँले अथक परिश्रम र मिहिनेत गर्नुभएको छ । म यसको समुचित मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति : ०६-०९-२०१२ ई. (वि.सं. २०६९-०५-२१)

---

शोध निर्देशक  
डा. यमनाथ तिमिल्सिना  
उपप्राध्यापक  
पृथ्वीनारायण क्याम्पस  
(नेपाली विभाग)  
पोखरा

## कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले आदरणीय गुरु उपप्रा.डा. यमनाथ तिमिल्सिनाको कुशल मार्गनिर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । शोधको नयाँ र कठिन गोरेटोमा हिँड्दा आइपने अनेक कठिनाइलाई पार गर्न उहाँले दिनु भएको सद्भाव र प्रेरणाले नै म उक्त कार्य गर्न सफल भएकी छु । शोधपत्र लेखन क्रममा आफ्नो व्यस्त समयमा पनि निरन्तर सुभावा, सल्लाह, प्रेरणा प्रदान गर्नुभएकोमा म हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

शोध लेखन स्वीकृति प्रदान गर्नु भएकोमा नेपाली विभागका पूर्व विभागीय प्रमुख कुलप्रसाद खनाल लगायत सम्पूर्ण श्रद्धेय गुरुहरूप्रति कृतज्ञ छु । घिमिरेका सम्पूर्ण साहित्यिक सामग्रीको अध्ययन र विश्लेषण गर्ने आदरणीय गुरु डा. विष्णुप्रसाद पौडेलले महत्त्वपूर्ण सामग्री दिएर सहयोग गर्नु भएकोमा श्रद्धेय गुरुप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधपत्रका लागि आवश्यक पुस्तक, पत्रपत्रिका उपलब्ध गराउने त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालय, पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय पुस्तकालयप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

घर परिवारको जिम्मेवारी सम्हाली मलाई पढाइप्रति नै लाग्न र शोधपत्र छिटो तयार गर्न अनुकूल वातावरण निर्माण गरि दिने बुबा पुनराम, आमा गायत्री, श्रीमान् कृष्णप्रसाद लगायत सम्पूर्ण परिवारप्रति कृतज्ञ रहेकी छु । शोधपत्र बेलैमा टाइप गरेर सहयोग पुऱ्याउने श्रेष्ठ कम्प्युटर सर्भिस, नदीपुरलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सम्बन्धित क्षेत्रसँग अनुरोध गर्दछु ।

मिति : ०५-०९-२०१२ ई. (वि.सं. २०६९-०५-२०)

---

शोधार्थी  
गीता सुवेदी  
शैक्षिक सत्र २०६३  
पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

## विषयसूची

<b>पहिलो परिच्छेद : शोधपत्रको परिचय</b>	<b>१-४</b>
१.१ शोध शीर्षक	१
१.२ शोधको प्रयोजन	१
१.३ शोध समस्या	१
१.४ शोधपत्रको उद्देश्य	१
१.५ पूर्वकार्यको विवरण	२
१.६ अध्ययनको औचित्य र महत्त्व	३
१.७ सामग्री सङ्कलन	४
१.८ शोधकार्यको सीमाङ्कन	४
१.९ शोधपत्रको रूपरेखा	४
<b>दोस्रो परिच्छेद : कथाको सैद्धान्तिक परिचय</b>	<b>५-३६</b>
२.१ कथाको परिभाषा	५
२.१.१ पश्चिमी विद्वान्हरूको परिभाषा	६
२.१.२ हिन्दी विद्वान्हरूको परिभाषा	७
२.१.४ नेपाली विद्वान्हरूको परिभाषा	८
२.२ कथाको संरचना	९
२.२.१ कथानक	९
२.२.२ पात्र	१०
२.२.३ दृष्टिविन्दु	११
२.२.४ सारवस्तु	१३
२.३ कथाको रूपविन्यास	१४
२.४ कथा र साहित्यका अन्य विधा	१५
२.५ कथा र उपन्यास	१६
२.६ कथा र निबन्ध	१७
२.७ कथा र नाटक	१७

२.८	कथा र कविता	१८
२.९	कथा र जीवनी	१८
२.१०	कथा र अन्य विधा	१९
२.११	कथाको वर्गीकरण	२०
२.११.१	रुचि क्षेत्रका आधारमा कथाको वर्गीकरण	२०
३.११.२	रीति क्षेत्रका आधारमा कथाको वर्गीकरण	२२
२.१२	नेपाली कथाको विकास	२४
२.१२.१	प्राथमिक काल (वि.सं. १८२७-१९५७)	२५
२.१२.२	माध्यमिक काल (वि.सं. १९५८-१९९१ सम्म)	२८
२.१२.३	आधुनिक काल (१९९२ - हालसम्म)	२९
२.१२.४	नवचेतनावादीधारा (वि.सं. २०२०- हालसम्म)	३२
<b>तेस्रो परिच्छेद : जगदीश घिमिरेको चिनारी, कथायात्रा र प्रवृत्ति</b>		<b>३७-६१</b>
३.१	कथाकार जगदीश घिमिरेको जन्म, बाल्यकाल र शिक्षा	३७
३.२	पारिवारिक पृष्ठभूमि	३८
३.३	साहित्य सिर्जनाको प्रेरणा र प्रवेश	३८
३.४	घिमिरेका प्रकाशित साहित्यिक कृति	३८
३.५	पुरस्कार र सम्मान	३९
३.६	जगदीश घिमिरेको साहित्यिक व्यक्तित्व	४०
३.७	जगदीश घिमिरेको कथा यात्रा र प्रवृत्ति	४३
३.८	आधुनिक नेपाली कथा परम्परा र जगदीश घिमिरे	४५
३.९	जगदीश घिमिरेको कथायात्रा	४६
३.१०	घिमिरेका कथात्मक प्रवृत्ति	४८
३.१०.१	सामाजिक यथार्थवादी प्रवृत्ति	४८
३.१०.२	आलोचनात्मक यथार्थवादको पहिचान	४९
३.१०.३	आलोचनात्मक यथार्थवादी प्रवृत्ति	५१
३.१०.४	अतियथार्थवादी प्रवृत्ति	५२
३.१०.५	विसङ्गति तथा अस्तित्ववादी प्रवृत्ति	५३

३.१०.६ आञ्चलिकता	५४
३.१०.७ प्रयोग वैचित्र्य	५४
३.१०.८ राष्ट्रप्रेम	५४
३.११ जगदीश घिमिरेको कथायात्राका चरणहरू	५५
३.११.१ प्रथम चरण (वि.सं. २०२१ देखि २०२६ सम्म)	५५
३.११.२ दोस्रो चरण (२०२७-२०३४) सम्म	५६
३.११.३ तृतीय चरण (वि.सं. २०३५- हालसम्म)	५९

### चौथो परिच्छेद : जगदीश घिमिरेको बर्दी कथासङ्ग्रहको आलोचनात्मक यथार्थवादी

पक्षबाट अध्ययन	६२-१०५
४.१ न्याय	६२
४.२ ढीँचूढीँचू	६४
४.३ मम्पा	६७
४.४ वीर नेपालीको रोजाइ	७०
४.५ बर्दी	७३
४.५.१ वातावरणमाथि भएको बलात्कार	७४
४.५.२ राजनीतिकर्मिले गरेको बलात्कार	७५
४.५.३ अन्य पक्षबाट भएको बलात्कार	७६
४.६ औकात	७७
४.७ योग्यता	७९
४.८ सिस्नुको भाङ	८१
४.९ मान्छेको छाउरो	८३
४.१० चील	८४
४.११ पसलपुराण	८६
४.१२ जाल	८८
४.१३ जँड्याहा	९०
४.१४ शुभचिन्तकहरू	९२
४.१५ पागल	९३

४.१६ जन्तीहरू	९५
४.१७ सालिक	९७
४.१८ इन्साफ	९८
४.१९ परिचय	१००
४.२० सामाजिक यथार्थवादी कथाहरू	१०२
४.२०.१ पहिरो	१०२
४.२०.२ पटना	१०३
४.२०.३ हुड्रो	१०३
४.२०.४ पात्र	१०३
४.२०.५ बैरीको पोथ्रो	१०३
४.२०.६ व्युटिफुल	१०४
४.२०.७ फर्केको लाहुरे	१०४
४.२०.८ श्रीमती साहूमारा	१०४
४.२०.९ श्री ३ गिद्ध	१०५

पाँचौँ परिच्छेद : उपसंहार

१०६-१११

सन्दर्भग्रन्थ सूची